

MATI DOMOVINA

BOB

VESTNIK

SLOVENSKIH PROTIKOMUNISTIENIH BORCEV

LETO XI. št. 8
1960

NOTICIERO

129903
Ustanovitelj „VESTNIKA“ duhovni svetnik KAREL ŠKULJ

VESTNIK je glasilo slovenskih protikomunističnih borcev. Izdaja ga konzorcij, katerega v sedanjem poslovnem letu sestavljajo: Edi Škulj, predsednik, Gabrčja Vojko, ing. Anton Matičič, Potočar Anton; za Zvezo slovenskih protikomunističnih borcev, Cleveland, USA: Grum France, Mauser Karl, Novak Zdravko, Pleško Stanko; za Društvo slovenskih protikomunističnih borcev v Argentini: Pregelj Bogomil, Jenko Jože, Kralj Janez, Logar France; urednik Rant Pavle.

Uredništvo in uprava: Ramón L. Falcón 4158, Capital Federal, Argentina.
Naročnina: Južna Amerika 96.— pesov, odn. enakovrednost v dolarju, USA in Kanada — 2.50 dolarja letno, Anglija, Avstralija — 1 funt šterling, evropske države — 1.50 dolarja.

Tiska tiskarna Vilko, Estados Unidos 425, tel. 33-7213, Bs. Aires, Argentina.
Editor: Edi Škulj, redactor Pablo Rant. — Registro Nacional de la Propiedad Intelectual en tramite. — „Vestnik“ es el Informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. — „Vestnik“ is the voice of Slovenian anticommunist veterans.

Iz uprave

Pri selitvi uprave Vestnika se je morda izgubil ali zamešal kak naslov naročnika naše revije: Lepo prosimo, da nam vsak nedostatek, ki bi bil v tej zvezi, oprostite in nam ga takoj javite. Prav tako prosimo vse naročnike, da nam javijo spremembo naslova, da jim bomo mogli revijo redno pošiljati. Vse dopise glede naročnine, spremembe naslovov, denarna nakazila je treba pošiljati na: Uprava Vestnika, Ramón Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

NAROČNIKOM IZVEN ARGENTINE V VEDNOST:

Septembrska številka bo zaključena 10. julija, zlomljena 15. in dotiskana 20. julija. Prosimo vse dopisnike kakor tudi predstavnike organizacij, da te datume upoštevajo, ako hočemo, da bo vsaka številka redno ob določenem mesecu prišla v roke bralcem izven Argentine.

VETRINJSKA TRAGEDIJA

knjiga, ki jo v kratkem izda ZDSPB., spomenik našim pobitim
ob petnajstletnici

EPILOG

Čas beži brez prestanka, novi dogodki in nove skrbi nam brišejo preteklost in vedno dalj smo od grozot in bolečin, tudi od tiste, ki je bila tako globoka in bridka. Mnoge stvari, doživete med vojno, želimo pozabiti, kar je naravno in človeško. Naporno življenje, preganjanje in pomanjkanje, napor in grozote bojev so bridkosti, katere vsakdo želi pozabiti, izbrisati iz svojih spominov. Poleg dogodkov pa, ki so neljubi, je mnogo stvari, katere bodo zlasti bivši borci hoteli za vedno ohraniti v svojih spominih.

Nemogoče je pozabiti idealizem naših borcev, s katerim so šli iz borbe v borbo. Bil je tako vzvišen, da sta strah in trpljenje praktično izginila iz njihovih src. Ta idealizem je bil tudi razlog, da so padli borci navzlic vsem težavam, naporom in razočaranjem, bili vedno veselo razpoloženi in so s pesmijo odhajali na bojno polje. Tako razpoložene borce je brez dvoma izviralo iz prirojenega junaštva in optimizma.

Borci, ki so ostali živi, se bodo vedno spominjali junakov, kot je bil kapetan Dobrivoje Vasiljevič, ki je s svojim junaštvom, svojo iznajdljivostjo in hladnokrvnostjo odločil uspešno zmago v prvi borbi s komunisti v Sloveniji. Oni, ki so poznali poročnika Ferdinanda Dobnika, ne bodo pozabili njegovega humorja, spomnili se bodo, kako je po veliki borbi na Blečjem vrhu bodril fante in se šalil, tik predno je umrl. Nemogoče je izbrisati iz spomina junaškega in odločnega poveljnika prve slovenske protikomunistične bojne grupe kapetana Milana Kranjca, ki ni poznal poraza ali umika in svojim borcem ni bil samo odličen poveljnik, ampak pravi oče, partizanom in njihovim enotam pa strah in trepet.

Spomin na Tončka Šinkarja in ostale vojne kurate, ki so v najtežjih trenutkih stali s svojimi borci ramo ob ramo in jim nudili utehe v zadnji uri, zlepa ne bo pozabljen. Ob mislih na veliko borbo je nemogoče iti mimo junaških podvigov kapetana Meničanina, podvigov jurišnih bataljonov in podvigov stotin in stotin borcev vseh mogočih enot. Junaško zadržanje ujetih borcev iz Grčaric in Turjaka na Kočevskem procesu bo ostalo vsem v dokaz, da je narod imel resnične junake. Končno ne smemo in ne moremo pozabiti junaštva bra-

nilcev Suhorja, Turjaka, Grčaric, Grahovega, Črnega vrha in branilcev nešteto drugih krajev. Zmage, dobojevanje v Št. Joštu, na Zameškem, v Kočevju, na Javorovici, v Žužemberku so bile in bodo ostale edinstvene.

Toliko je stvari, ki nas preživele vežejo na preteklost, da je nemogoče napraviti križ preko vsega, kar se je zgodilo. Naša dolžnost je spominjati se samotnih in masovnih grobov, kjer počivajo ostanki naših junaških borcev, ki niso bili premagani pač pa izdani in pomorjeni. Vsi in vsak od njih predstavlja neprecenljiv slovenski zaklad. Nemogoče bo točno ugotoviti število vseh padlih in pobitih, ker nimajo gomile, nimajo križa, kjer počivajo — samo Bog ve za njih imena in število. Ne spominjajmo se naših žrtev samo v golih številkah, pač pa z zavestjo, da smrt vsakega predstavlja najvišjo žrtev odličnega mladega fanta, predstavlja solze mater in žena in prazne prostore v domovih, v katere se ne bodo nikoli povrnil.

Ni torej dovolj prirejati proslave in komemoracije in praznovati obletnice njihovih žrtev. Če so te še tako lepo in skrbno pripravljene, ne bodo pomenile nič in ne bodo odtehtale veličine žrtev, ako niso zajete iz srca in tistega duha, v katerem in zavoľjo katerega se take obletnice praznujejo. Vse bo zaman, če se ne zgane v srcih preživelih tisto, kar je bilo v onih, katerih spomin obhajamo.

Več je potrebno storiti, kot samo ohraniti spomin. Vsi verujemo v osnovna načela svobode in demokracije in prav zato smo dolžni ta načela poudarjati in zahtevati to pravico tudi za naš trpeči narod, brez razlike kdo mu pravico odreka. Ako bomo to nalogo zanemarjali, potem so naši borci padli zaman. Dolg, ki ga imamo do njih, ne more biti poplačan s tem, da smo v teoriji sprejeli načela, za katere so oni padli, medtem pa živimo slepo samosvoje življenje. Mrtvi so vedeli, zakaj so se borili in zakaj so padli, vedeli, da svobode pod komunizmom ni in tudi kompromisa ne. Na nas je vrsta sedaj, da končamo delo, katero so padli tako vestno in vzvišeno vršili. Posvetiti se moramo velikim nalogam, ki so ostale pred nami. Naše slavne žrtve naj bodo naš vodnik, da bomo tako v stanju stopnjevati vdanost in posvetitev tistim idealom, za katere so oni dali svojo zadnjo in popolno mero posvetitve. Tako in samo pod tem pogojem njih smrt ni bila zaman, le tako bo ostal dokaz, da je ostal in živi del one krvi, ki raste kljub vsem oviram in daje upanje v bodočnost.

Fr. Gr., U.S.A.

LETOŠNJE SPOMINSKE PROSLAVE

29. maja so spominsko proslavo vseh padlih v drugi svetovni vojni priredili v Slovenski vasi v Lanusu. Ob skromni, pa pristrčni proslavi se je resnično zbrala vsa vas. Polna dvorana je prisluhnila ob izvajanju naših bojnih pesmi, ob nastopu mladine, sledila vsem točkam v globoki zbranosti in se za nekaj drobnih minut sredi nedeljskega popoldneva združila z našimi mrtvimi.

*

Osrednjo proslavo je za buenoaireške Slovence priredilo Društvo Slovencev 5. junija. Njegov predsednik Lojze Horvat je uvodoma povedal, da bo glavni del spominske prireditve slonel na pesmi, kajti s pesmijo so tudi naši fantje korakali v boj, se borili in z njo tudi umirali. Tako je navzoče občinstvo prisostvovalo venčku slovenske pesmi, ki jo je poleg zbora Slovenske dekliške organizacije in Mladinskega zbora Gallusa prednašal Gallus. Slavnostni govornik je bil Albin Magister ml., ki je navajal tudi naslednje:

Stojimo ob petnajstletnici naše žaloigre; obletnica tistih dni, ko so borci neminljivega spomina izkrnaveli na oltarju svobode in pravice. Bog je dopustil bolečino, ki nam je segla v srce, in mi sami smo bili postavljeni na prelomnico naše osebne in skupne usode. Nedopovedljiva žalost, ki nam je zagrenila tiste dni, je začasno marsikomu preokrenila njegovo mišljenje, voljo in čustvovanje. Prvi tragični odnos do naših mrtvih, ki je silil v jok, je lek časa ublažil, da danes s ponosom in velikim spoštovanjem trezno premišljujemo njihovo življenje in njih konec in trdno sklepamo: borili so se za svete vrednote narodne in osebne svobode.

Stojimo ob mejniku naše petnajstletnice; ob našem žalnem dnevu, ki naj nam bo vsakoletno svetlo znamenje ob poti, ko se ozremo na prehojeno pot, si živó pred oči priključimo izvor naše bitnosti, pretehtamo težo naših izročil, uravnamo svojo smer, osvetlimo svoj cilj. Ne lepih in praznih besed, za ta dan nam je treba globokih spoznanj in pravičnih presojanj, pa misli iskrenih in trdnih sklepov — si želimo. In ko bodo mrtvi prijatelji iz onostranstva, prisotni po moči naše vere, gledajoč naše napore strnili z nami vred svoje vrste, nas bo zopet prešinila zavest nerazdružljive skupnosti, nas bo presunila moč, ki izvira iz nezmagljive krščanske ideje človeškega dostojanstva in poslanstva, da bomo spet taki kot tedaj, ko smo šli „pisat v kri pravico, ki terja jo naš dom“.

Malodušneži med nami govorijo: Ne bodimo vročekrvneži in priznajmo, da je tisto o borbi „za vero in narod“ samo prazna krilatica ali preteveza, v resnici pa smo branili le svojo udobnost, premoženje in ugodje. Jaz pa slovesno pribijam in vem, da bodo soglašali z mano vsi tisti protikomunistični borci — in taka je bila večina, ki so v dneh druge svetovne vojne, na deželi ali pa na ljubljanskih ulicah, dejansko pozabili nase ir

delali ter trpeli, prepojeni z ideali slovenstva in krščanstva: borili smo se za večne vrednote vere in časne dobrine slovenskega naroda.

Res je, da je bilo veliko trenje med slovenskimi političnimi strankami v času pred drugo svetovno vojno, med njimi so obstojala navidežno nepremostljiva svetovnonazorska nasprotja, razlikovale so se v izbiri sredstev za doseg svojih ciljev, ljudje so bili opredeljeni z za ali oni tabor. Kar je bilo za nekatere že slabo, je bilo za druge še dobro — težko je pač včasih, pa najsi bo v politiki ali kulturi, v zasebnem ali javnem življenju, ostro začrtati meje med dobrim in zlim in si biti popolnoma svest take presoje. Na koncu koncev pa stoji kot strog in nepodkupljiv klicar zapoved božja: Ne ubijaj. Spoštuj nedotakljivost človeške osebe, ne omejuj in ne krati človekovih naravnih, osnovnih pravic. Pusti mu svobodo.

In ko je med nami Kardelj z zločinsko lahkotnostjo zavpil svojim opričnikom: „Kar ni naših, vse pobijte!“, je bila za poštene in pravične ljudi odprta samo ena pot: stopiti je bilo treba v obrambo krščanske kulture, kajti komunisti, katerim je bil umor sestavni del njihovega sistema, so načeli temelje, na katerih sloni sožitje krščanske družbe. In na teh temeljih smo zavestno ali nezavestno gradili svojo srečo tako „klerikalci“ kot „liberalci“, socialisti in drugi; kloniti pred tako grozno bi bilo nečastno, sramotno in strahopetno za vse. Ali se vam ne zdi torej nesmisel trditi, da so možje, ki smo jih, hvalabogu, takrat imeli, prelivali svojo kri samo zato, da bi si ohranili imetje. Ali pa so se vodili borci iz Vaških straž, iz Legije smrti, domobrance, primorski stražarji, četniki in drugi protikomunistični borci po besedah pesnika: „umreti, bratje, ni težko; umirati dolgo, počasi in suženj umreti, to je težko“. In kaj drugega kot počasno umiranje sužnja je življenje domá za tiste, ki cenijo ne samo snovne, ampak tudi duhovne dobrine.

Govorim o zgodovini našega križevega pota in naše slave ne samo zato, da si približamo in oživimo podobe padlih soborcev mi, ki smo z njimi več ali manj delili njihovo usodo, mladini predvsem bi rad povedal tole:

Je popolnoma naravno, da človek ne more vzljubiti zemljé, ki je domovina njegovih prednikov, takó kot bi jo, ko bi mu vsaj zibelka tekla tamkaj in bi svoja mlada leta preživel v domačih krajih; je razumljivo, da bo drugačen vaš odnos do zemlje, s katero smo bili mi vzraščeni in iztrgani iz nje, pa jo vi poznate samo po slikah in pripovedovanju drugih; je opravičljivo nihanje med okoljem, ki vas vsrkava, in domom, ki vas priteza nase. Neodpustljiv pa bi bil greh, ko bi popolnoma in za vedno pozabili, da ste slovenske krvi, da smo vašo svobodo, ki nam je bila ljubša kot sužnost na slovenski zemlji, odkupili s potoki krvi tistih, ki se jih danes spominjamo; greh bi bil, ko bi pozabili na izročila in navade svojih staršev, ki so vam bila vcepljena že od mladih nog. Želja materina in hrepenenje očetov je, da bi otroci bili njihovi ne samo po krvi, ampak tudi po jeziku, mišljenju in čustvovanju; ne dopustite torej, da bi vaši starši šli z grenko mislijo odtujenega rodu v grob. Lahko pa jim bodo stekle zadnje ure, če si bodo gotovi, da bodo v otrocih dalje živele njih želje, stremjenja, upanja in trdna volja po dobrem in našem.

Zemljo smo dali v zameno za našo in vašo prostost, a se nismo odrekli pravice do nje; in s sabo smo nesli domačnost besede, lepote, pristnost in starodavnost slovenskih navad, dobroto krščanskih načel, zvestobo do naših junakov. Ne zavržite teh naših svetinj.

Vem, da mladina za vzore si hoče junakov, neustrašenih in nezmagljivih, ki so jih polne revije izmišljenih zgodb; če hočete slišati zgodbe resničnih junakov, vprašajte ljudi, ki so bili priče domobranskih podvigov; med nami žive preživeli iz pomorjenih bataljonov, ki so bili strah in trepet rdečih brigad, in vam bodo vedeli povedati o prvih boricah iz štajerskega bataljona, peščici junakov, ki je zmagovito kljubovala rdeči poplavi, pa o zadnjih dneh v borovelskih grapah, ko je Rupnikov bataljon razbil partizanske bahače. In nočem trditi, da je bil pogum izključna last naših edinic, a znano je dejstvo, da laže zre smrti v oči, ki je čiste in mirne vesti in ve, da se bori za pravično stvar, kot tisti, ki živi iz sovraštva in le v obupu najde gonilo za drzna dejanja.

Pred smrtjo krivec trepeta, pravični moli. Molitev vdana spremljala je domobranci v smrt ... Za temelje bodoče sreče slovenskega rodu je pokopanih tisoče junakov in ljudi nedolžnih v naši zemlji. Prepričani bodimo, da iz te prsti, po volji in pravic božji mora vzkleti sad svobode.

In ko tako v spominih smo si osvetlili skupno cilj, v preteklosti spoznali težo naših izročil, pojdimo v naše dni — in smer si uravnajmo:

Ni dolgo tega, ko je nekdo sprožil pametno misel, ki jo danes ponavljam, rekoč; po petnajstih letih po vojni še vedno iščemo med nami krivcev za tragičen konec slovenske protikomunistične vojske, namesto da bi iskali in razčistili vzroke; jaz pa dodajam: kot da bi vsi naši vodniki med vojno iskali samo sebe in način, kako narod pahniti v nesrečo. In so zelo redki, ki našim politikom dajo priznanje za vse žrtve, ki so jih v dobi tuje zasedbe in komunističnega prevrata doprinesli s čistim namenom narodovega blagra. Kot da bi kriv bil tisti, ki je bil žrtev roparskega napada in ne brezvestni morilec.

Po drugi strani pa spet pretiravamo, ko zatrjujemo, da smo Slovenci skupnost, ki se največkrat kregamo in prerekamo. Ne vem, odkod je priletela ta krilatica, ki jo prav radi in srečni širimo od ust do ust. Stvarno gledano, nismo nič slabši in morda nič boljši od drugih; le poglejmo tuje narodnosti, ki nam zavidajo našo povezavo, pa bomo imeli povod in priliko za boljše mnenje o sebi. Vsaj ne želimo si v napakah biti prvi.

Politik je danes na splošno za ljudstvo slaba beseda, ali pa vsaj nič dobrega ne more biti; kakor da niso odborniki vseh naših društev konec koncev večji ali manjši politiki, ki se trudijo za duhovno, kulturno ali gospodarsko blagostanje naše skupnosti. Ali smo morda izgubili zaupanje v naše politike, ki so v veliki večini, če že ne vsi, pošteni in dobromisleči, ker smo izgubili vero sami vase? Kdor o sebi dvomi, rad o drugih dvomi. In če mladi rod danes ne priznava z žrtvami politikov in javnih delavcev priborjeno avtoriteto, ki jim po naravnem razvoju pripada, ali nismo krivi vsi, ki tako nezaupanje hote ali nehoti pospešujemo in tako slabeč naše vrste, prinašamo nered in zmedo v medsebojne razmere. Če je še kdo, ki

hitro sodi dejanja in odločitve naših vojaških in političnih voditeljev med vojno, naj vsaj ne pozabi, da je vedno več bilo na svetu zgodovinarjev kot pa prerokov.

Besede moje bi bile le prazen zvok — brez haska naj utonejo v pozabo — ko bi gotov bil, da bo zgodovina pravično sodbo pisala o nas, o našem rodu, o naših borbah, naših žrtvah, naših mrtvih. A kaj, ko to je druga fraza, ki nas lahko zapelje v lagodno brezdelje. Nobenega poročila ni, da bi brez nas pisala zgodovina pravo sodbo. Zato skrbimo, da bo resnica vsa prišla na dan, zapisana, izpričana, ki bo rešila naših mrtvih lik pozabe.

Danes stojim na odru jaz, ki sem bil majhna priča velikih dni; pred leti so stali govorniki, neustrašeni in prekaljeni borci iz prvih vrst in iz prvih dni; za mano bo v letih bodočih, tukajle ali kjerkoli že, govoril fant, ki me danes kot otrok posluša, vsi pa bomo pričali o veliki zgodovinski resnici slovenskih protikomunističnih oddelkov: borili so se za vero drago in padli za svobodo slovenskega naroda.

*

Po prireditvi je bila spominska maša za vse žrtve, ki jo je daroval direktor slovenskih dušnih pastirjev g. Anton Orehar, ki je med mašo imel tudi primerno pridigo.

V ODLOCNA BESEDA O KOMUNIZMU

Dr. Enrique Pérez Serantes, nadškof v Santiago de Cuba, je pred kratkim objavil pastirsko pismo, v katerem opozarja na veliko komunistično nevarnost v svoji domovini, kakor je nas pred dvajsetimi leti v Ljubljani opozarjal in rotil naš pokojni škof dr. Gregorij Rožman. Nekaj odstavkov iz pisma kubanskega nadškofa:

Takoj v začetku moramo poudariti, da je meja med Cerkvijo in njenimi sovražniki zelo jasno začrtana. Niso samo prazne besede ali pustolovska izražanja. Ni mogoče reči, da je sovražnik (nadškof misli na komunizem) pred vrati naše domovine. Imamo ga notri in govorj na glas, kakor da bi bil v lastni hiši ...

Ni nam treba posebej poudarjati, kako velik sovražnik krščanstva je komunizem, ki je vedno na straži in je z vso čuječnostjo vedno pripravljen vreči se na svojo žrtev. Napade naravnost, ali pa po ovinkih dosega svoje cilje. Kjerkoli ga lahko odkrijemo. Povsod ga najdemo. Tudi med našimi ljudmi (ki se imajo za dobre katoličane), ne manjkajo taki, ki v svoji naivnosti ali skrajni zaslepljenosti zanikajo nevarnost komunizma in so užaljeni, če kdo misli drugače.

Nauk Cerkve je obvezen za vse katoličane. Njen nauk o komunizmu

je jasen in odločen. V svoji okrožnici „Divini Redemptoris“ pravi jasno Pij XI.: Komunizem je v svojem bistvu zlo. — Naj navedemo samo nekaj razlogov za to trditev.

Komunizem ima za podlago Marksov dialektični materializem, čeprav tega večkrat ne pokaže na zunaj. Materializem pa uči, da obstoja samo materija s svojimi slepimi silami. Družba je samo nekaj navideznega, neka oblika materije.

In če je vse samo snov, materija, ni mesta za Boga, ni razlike med snovjo in duhom, niti ne med dušo in telesom, ni posmrtnega življenja, ne more biti upanja na večnost.

Na podlagi vsega tega je komunizem nujno brezbožen.

Komunizem je isto kot materializem, je zanikanje vseh človeških vrednot.

V komunizmu je človek zgolj materialno bitje, brez svobode, brez morale, ki bi mu bila v oporo proti nizkotnim strastem, ki jih ni mogoče krotiti z zgolj človeškimi zakoni in predpisi.

Po vsem tem je lahko razumeti, zakaj je Cerkev komunizem obsodila kot zlo. Komunizem zanika zakonsko zvestobo in nje neločljivost, zanika lastninsko pravico in še toliko drugih temeljnih zakonov prav urejene družbe. Komunizem preobrne socialni red do njegovih temeljev in z namenom, da bi zgradil novo človeško družbo brez Boga in brez božjih povelj, pogreznjeno v morje sovraštva in maščevalnosti.

Kakšno mora biti stališče katoličanov do komunizma? Biti moramo zvesti papežu in zato zvesti njegovemu nauku, ki komunizem obsoja. Imeti ne smemo nikake zveze s komunizmom, prav nikake, Naša dolžnost je, da opozorimo svoje vernike (in, če smemo, vse prebivalce Kube), naj na noben način ne sodelujejo s komunizmom. Treba je odločno prelomiti s tem velikim sovražnikom krščanstva. Ne se dati preslepiti sladkim besedam in slepljivim obljubam. Najboljši zaveznik komunizma je laž; laž in hlinjenje sta njegova strategija. Mnogo naivnežev spravijo na led.

Posebej moramo poudariti, da je treba ločiti med komunizmom in komunisti. Za komuniste moramo storiti vse dobro, ki je mogoče. To nam nalaga božja zapoved ljubezni.

Imeti moramo vedno pred očmi dve stvari: V boju proti komunizmu ne sme biti od naše strani nobenega popuščanja. Gre za načela, katerim moramo biti zvesti. Tudi sovražniki Cerkve, zlasti komunizem, imajo jasno zadržan svoj program in ga uresničuje z vso odločnostjo in nepopustljivostjo.

Proti koncu kubanski nadškof pove, kakšna je naloga katoličanov v boju proti komunizmu.

Poznati moramo socialni nauk Cerkve, ki je zmožen rešiti probleme socialnega vprašanja.

Cerkev je vedno zahtevala pravično razdelitev materialnih dobrin.

Mi hočemo Boga, ker ga potrebujemo. Brez Boga je človeška družba obsojena na propad, ker je zgrajena na pesek. Hočemo Boga vedno in povsod: v družini, v šoli, v zakonodaji, na sodiščih, v gospodarstvu in trgovini,

v industriji in v kmetijstvu, v bolnišnicah in v kaznilnicah. Uboji kaznjenci in bolniki brez Boga.

Hočemo Boga povsod, ker to je njegova pravica in ker ga rabimo. Brez Boga je vse zmešnjava, kaos.

Brez Boga ni miru. Za ohranitev miru se moramo dati voditi moči razuma in ne razumu močnejšega. Naš razum je odsvit božjega. Vsak človek mora nositi v sebi vir miru in blagostanja. Ta vir je volja božja izražena v zapovedih božjih.

Za pravo ureditev družbe in za dosego blagostanja je nujno potrebno vse življenje, posameznikov, družbe in naroda, nasloniti na Boga in na izpolnjevanje njegovih zapovedi.

G. J. - ARGENTINA

Avgust pred leti

Na sv. Roka dan 1941 je zagorela prva slovenska vas Rašica, ki so jo nacisti z ognjem uničili. V svitu pramenov so se polnile Begunje s prvimi talci in zadnji transporti izgnancev so odhajali s Štajerske in Gorenjske. „Napravite mi deželo nemško,“ kakor je naročil Hitler, je skorajda postajalo dejstvo. — Nekaj dni za tem je Emmer s svojimi sodelavci zaplenil radijsko postajo, ki so jo rdeči nameravali pognati v tek za njih nakane. Pokojni Vičič se je tedaj podal prvič na Gorenjsko nabirat pripadnikov za narodni odpor, Milan Kranjc je odšel proti Sušaku iskat zveze po Dolenjskem in zbiral prve sile pokojni kapetan Lesjak-Lampe.

Leto dni kasneje se je Štajerski bataljon zapletel v boje s Tomšičevo brigado pri Krki in dalje sejal strah med partizani. Žal je dobival premalo dotoka svežih sil, ki bi njegovo udarno jakost povečale. 25. 8. 1942 je v Ljubljani padel Fortunat Majdič, eden vodilnih članov Slovenske legije in dan za tem so pobili komunisti Kozinčevo družino.

Avgust 1943 je bil že v znamenju prestopanja laške soldateske na partizansko stran, vendar kljub temu komunistom niso uspeli nobene akcije.

Avgust 1944 je predstavljal temeljito čistko, ki so jo izvedli domobranci; 3. avgusta sta Rupnikov in Stiški bataljon počistila in zasedla Žužemberk in Stransko vas, 5. je šentvidski bataljon potolkel laške partizane pri Sv. Križu, 14. je v akcijah okrog Škofljice domobranska sila uničevala Dakijeve oddelke, ves konec meseca pa so bile v teku čistilne akcije na področju Suhe krajine.

31. avgusta 1947 je bil na cesti Kobariid—Robič ugrabljen časnika Slavko Uršič, temelj tržaškega tednika Demokracija, in kmalu za tem ubit.

POBOJ BRECLJEVIH V ŽAPUŽAH

Žapuže so lepa slovenska vas na Vipavskem. Niso velike, okrog petdeset hiš, okrog 350 prebivalcev, se pravi, družine z velikim številom otrok. Dober kilometer proč je Ajdovščina in do Gorice je okrog 28 km.

Žapuže so tudi rojstna vas Brecljevih. Tistih Brecljev, ki so vstopili v zgodovinski tek slovenskega naroda. Najstarejši je bil dr. Anton, oče dr. Bogdana, dr. Marijana in tudi Toneta, ki je bil še pred nedavnim v Buenos Airesu v uradni misiji FLR Jugoslavije. Dr. Anton je imel poleg sester Anice in Marije tudi dva brata, Venceslava in Jožeta. Oba sta bila vzgojena tako kakor dr. Anton: v katoliškem duhu in strogo narodnem. O njuni narodni zavednosti, pripadnosti k vodilni slovenski katoliški stranki in njuni prežetosti za slovensko stvar nihče niti za hip ni podvomil, kakor tudi nihče o tem ni podvomil, kadar je bilo govora o zdravniku dr. Antonu. Razlika je bila samo v tem, da sta oba ostala v Žapužah, ko je prišla laška soldateska in vzdržala pritisk fašističnih mogotcev.

Oba sta tudi preživela zlom Italije in začasna zasedba s strani nem-

Pavle Breclj,
padel aprila 1945

Stana Breclj,
ubita julija 1944

Venceslav Breclj,
padel aprila 1945

skih vojaških oblasti niti v enem niti v drugem ni mogla ubiti vere v osvojenje, ki naj bi prišlo po končani vojni.

A oddelki partizanskih tolp so segli tudi v Žapuže. Tisti, ki so se partiji in njenim namenom vdali odn. zanje zavestno delali od vsega začetka, so kmalu ugotovili, da sta jim Brecljevi družini na poti. Vedeli so, da je treba delati hitro, kajti morda bi se le razvedelo v partizanskem glavnem štabu, da so Brecljeve prijeli, pa bi lahko tako Marijan kakor Bogdan posredovala. Terencem se je zato mudilo. In v noči 8. julija so prišli na dom Jožeta Breclja, najmlajšega brata dr. Antona, v Žapužah števil. 36. Pozvali so vse, ki so bili v hiši, naj odidejo z njimi na zaslišanje. Oče Joža

je tedaj dejal: „Bo treba iti, je pač sila.“ in so šli: on, pa hčeri — tridesetletna Marica in sedemindvajsetletna Angela ter najmlajši Martin, deček pri dvainajstih letih, ki je v kratkih hlačah odšel zdoma. Doma je ostala samo mama Emilija, ki je letos umrla; vsi ostali otroci so bili z doma: Jože, ki je bil tedaj vojni ujetnik v USA, Anton pri domobrancih, Bogomil, danes duhovnik na Goriškem, pa Pavle, tudi pri domobrancih. Tako so oče in obe hčeri ter najmlajši odšli v noč, iz katere se niso več vrnili. Nekaj dni za tem so jih pobili, dasi je glavni stan partizanov vedel, da imajo priprte. Isto noč, ko so jih prišli iskat, so bili namenjeni tudi v hišo drugega brata dr. Antona, Venceslava, čigar hči Stana je ob njih prihodu skušala ob stranskih vratih oditi z doma ter klicati na pomoč. Pa jo je partizanski revolver opazil in ustrelil ob domačem zidu. S smrtjo je rešila družino.

Angela Breclj,
ubita julija 1944

Grobove pobitih so odkrili v pozni zimi 1945 in vsem pokojnim napravili lep pogreb v šturjah. Tam pri Branici, v kotlu pod Komnom, je partizansko divjanje uničilo slovensko družino, ki je bila ponos Vipavske.

Tam pri Branici je ogrnil krepki Jože Breclj, gospodar na slovenskem domu, ki je v vsej svoji naravni razgledanosti in čudoviti bistrosti spoznal, da partizanstvo ne bo prineslo odrešenja slovenskemu narodu. On je bil eden tistih maloštevilnih mož, ki je vedel, da je proti partizanom in njih divjanju treba ustvariti vaše straže, ako je slovenski živelj na Vipavskem, Goriškem in Primorskem hotel pričakati lepših časov v svobodi. Jože Breclj, ki je bil ves čas pod fašistično okupacijo zaupnik SLS za gornjo Vipavsko, je prav dobro vedel, kaj se za tem osvobodilnim pokretom skriva. On se je tudi predobro spominjal smrti svojega prijatelja in zaupnika SLS za doljno Vipavsko dornberškega gospodarja Brica, ki je leta 1943, še pod Italijani, padel zato, ker je bil Slovenec in ni hotel iti s komunisti. Partizanska puška je tudi njega ubila. Jože Breclj je bil iz istega testa kakor dr. Anton in tudi v njem je pljula Brecljeva kri. A on je živel med narodom, ki je trpel, in je z njim doživljal sleherno uro in minuto groze.

Jože Breclj je tedaj stal ob svojem narodu, iz katerega je izšel. Stal je sredi svojih, ko so ga nesli k zadnjemu počitku, in stal poleg sina Pavleta, ki je padel kot domobranec skupaj z bratrancem Venceslavom ob umiku iz domovine leta 1945 koncem aprila.

Družina Jožeta Breclja je tako izgubila v vojni vihri poleg očeta še štiri otroke in družina njegovega brata Venceslava dva. Pobjo v noči 8. julija 1944 pa spada v vrsto tistih masovnih pobojev, ki jih je OF na Slovenskem izvedla, ker je hotela počistiti tla za bodočnost. Jožetu Breclju ni bilo težko

Pogreb žrtev Brecljeve družine

V prvi vrsti: sin Bogomil, sedaj duhovnik, mati Emilija, umrla letos, sinova Anton in Pavle, padel aprila 1945; v drugi vrsti Venceslav, padel aprila 1945, Jože in Ivan Breclj; sredi tretje vrste Anica Breclj por. Terčelj in Filip Terčelj, oče pok. prof. in kateheta Filipa Terčelja. — V ozadju domobranski predstavniki in zastopniki.

umreti, saj se smrti ni bal. Do dna prežet z resničnim katolištvom in do zadnjih korenin vraščen v čisto slovenstvo je miren stal pred krvniki; če je tisti trenutek, ko je odjeknil strel, za hip morda pomislil na žalost in težo dni, je bilo samo za to, ker se mu je v dna srca zasmilila družina in zemlja, ki ga je rodila, in bodočnost, ki je družino na tej zemlji čakala pod rdečo zvezdo.

Jože Breclj se je morda tisti hip spomnil razgovorov, ki jih je imel s svojim starejšim bratom in njegovimi sinovi, in se je vprašal: zato smo trpeli? Zato molčali dvajset let pod fašizmom? Zato ginevali na Liparih in v beneških zaporih? Zato, da me bo danes bratova puška spodnesla? Zato???

V tem je tragika smrti ne samo Jožeta Breclja in njegovih, ampak vseh, ki so padli na področju slovenske zemlje, ki je čakala odrešenja od leta 1918 dalje: verovali so v lepšo bodočnost, v svobodo, v bratsko ljubezen, pa jim je moskovska zvezda vse ubila: bodočnost in svobodo in zatrla ljubezen.

Ljubljanski Breclji pa so še danes v vladi, še danes v uradnih zastopstvih in zanje se na Vipavskem ni zgodilo nič posebnega.

V VECNI KROG RESNICE

Kaj vse so doma oznanjali, ko so v maju 1945 oklicali zmago komunizma v Sloveniji. Obračunali so z izdajalci, na tisoče domobrancev so jim zavezniki dali v roke, cela tri leta so tekmovali, kako bi bili boljši komunisti, kot pa so bili njihovi učitelji in vzgledniki v Moskvi. Med tem pa so se uprizarjali procesi, pobijali so tiste, ki so jih obsodili na smrt in izginjali so tisti, ki bi jim bili v preveliko zadrego, če bi jih morali poslušati na javnih procesih. Potem so po sporu v kominformu začeli oklicevati amnestije: kar ni bilo pokopano nekje v kočevskih ali teharskih jamah, bi se naj vrnilo v mirno življenje, Titov komunizem bo sposoben pomiriti ljudi na vse strani — tako so govorili.

Toda preveč je bilo mrtvih, preveč je bilo krivih procesov in priseg. Petnajst let po zmagi se vračajo v areno obrazi in liki mrtvih, da nadaljujejo borbo, ki je niso mogli ali smeli izvojevati s puško v roki. Komunisti so trdili, da so zmagali s svojim orožjem — toda ideje niso mogli ubiti, kakor je to že stara resnica, da ideje z orožjem ni mogoče uničiti.

Borba za resnico pa se tudi ne odločuje v partijskih ali oboroženih formacijah Titovega režima v Jugoslaviji. Vzniknila je tam, kjer se edino morete srečati s svojim pravim obrazom. Preteklo je nad petnajst let od takrat — dolga doba, tako dolga, da bi bilo pričakovati tisto olajšanje, ki ga prinaša čas: spomin bo zbledel, o grozotah v Kočevju in drugod se ne bo govorilo. Če se pa resnica skuša sama razkrinkavati in kljub vsemu klije na dan, tedaj je prvih petnajst let tudi že tako dolga doba, da bo resnica mogla na dan brez posebnih težav ali bolečin.

V zadnjem času je izšlo kar dvoje knjig, kjer se pisatelja mlajše generacije vračata v spomine na grozote 1945. Obujata jih, da bi se otresla more, strahotne notranje peze, ki ju tlači. Otrresti se je ni mogoče drugače, kakor da bruhne na dan: ne, več ni mogoče vzdržati, treba je na dan z njo in ko bo resnica zasvetila v beli dan, bo olajšanje popolno, vest bo pomirjena.

Vladimir Kavčič je najprej napisal novelo, v kateri popisuje, kako so v letu 1945 vozili domobrance s Podrožčice na Jesenice; na poti se rešijo trije domobranci skozi steno vagona in ko odskočijo, zadene enega rafal partizanove strojnice s strehe vagona, ostala dva se potem prebijata do doma v hribih. Nazadnje ostane samo eden od treh in ko ga avtor pusti rešiti se pred komunistično patrolo, da se lahko umakne z begom čez mejo, mu pisatelj kliče v slovo, da „naj kar gre v svet onstran meje, ker se pekla, ki je v njegovi notranjosti, ne bo mogel rešiti... Vest je njegov pekel.“ Toda nekaj mesecev za tem je

isti avtor izdal knjigo „Ne vračaj se sam“ in tam se srečuje z lastno vestjo, pred katero se lovi z resnico — pekel doma, ki je hujši od onega, ki ga bo živel z njegovo kompliciteto rešeni domobranec v zamejstvu. — Marijan Rožanc je napisal novelo, ki je še bolj prozorno pričevanje: njegov junak se „potepa“ po sodobni Ljubljani in išče rešitve za svojo stisko, ves je razklan in išče samo še možnosti, kako bi se peze otresel. Na koncu se znajde: njegove nesreče bi naj bil kriv bivši domobranec, ki je po ukrepih oblasti prišel v isti urad v službo, kjer dela tudi pisateljev junak. Ko to odkrije, se pri prvem srečanju spravi nadenj in ga pretepa, dokler mu da sapa... Problem seveda ni v domobrancu, zagozda je v pisatelju oz. njegovem junaku, ki je poln razočaranja, nemira, obupa nad svetom, v katerem mora živeti danes v Ljubljani, v domovini, kakor jo je izgradil režim. In vsega tega bi naj bil kriv „domobranec“, ki poseda ves dan pri sosedni mizi v uradu? „Alibi“ ne drži — kriza je v vesti in zanimivo je, da je del te v nemiru živeče vesti tudi domobranec.

Pisatelj Filip Kalan je napisal daljšo novelo „Gospodična Mary“. Pisatelj se srečuje s svojimi mladostnimi spomini iz Ljubljane v letih 1935 in jih primerja s svetom, v katerem se srečata z Mary v Ljubljani leta 1959. Zaključek je obupen: pisatelj je ogoljufan za vero svojih mladih let, svojemu bivšemu dekletu Mary pa želi, da se naj spet vrne v tuji svet, kjer je postala velika, svetovno znana pianistka. Doma ni umirjenosti, ni uglašenosti, lepi so samo spomini — srečni so samo tisti, ki so daleč od tega sveta, srečna bo Mary, ki živi v zamejstvu.

Večni krog resnice: vest se njenemu iskanju ne more odreči. Kartli pod dogodki, ki so se „zaključili“ z rdečo zmago v letu 1945, rine na dan in terja obračun. Kako čudno se sliši, če zapiše Filip Kalan take besede o zamejstvu.

R. J.

V KRATKEM BO IZŠLA

VETRINJSKA TRAGEDIJA

ki jo bo izdala ZSPB ob 15-letnici pokolja naše vojske

Delo ima namen prikazati resnico dogodkov tistih dni, tako kot so potekali, podprto s tehtnimi pričevanji, objektivno, brez tendenc in napadov.

To edinstveno delo, ki bo niz dokumentarnih dogodkov, bo podlaga resnični zgodovini naše borbe.

VOJNA IN POLITIKA

Pod gornjim naslovom je revija „Slovenska pot“ št. 3-4 v preteklem letu objavila članek gospoda -k, ki postavlja razne trditve o slovenski narodni vojski, ki bi utegnile vojaško nerazgledanega Slovenca zapeljati do napačnih zaključkov.

Pisec omenja ljudsko štetje leta 1953, ko so našeli 1.501.000 prebivalcev in sklepa, da je bilo leta 1959 v Sloveniji 1.601.000 in da bo leta 1965 1.702.000 prebivalcev. Na podlagi tega trdi, da bi številčno stanje slovenske oborožene sile moglo biti od 85.000 do 238.000 mož, kar naj bi predstavljalo 100 do 340 bataljonov, ali 25 do 70 brigad, ali 10 do 12 divizij, ali 3 do 6 armadnih zborov. (V te številke sta z vojsko na kopnem všteti tudi mornarica in letalstvo.).

Pisec pa ni omenil, da je v moderni vojski za vsakega borca na fronti potrebno 7-8 ljudi, da ga preskrbe z vsem potrebnim za življenje in borbo (hrana, obleka, orožje in municija, sanitetne, prevozne, taboriščne in druge potrebe). Torej bi za 100 bataljonov ali 85.000 borcev (v razpravo vzamem najmanjše število) morali imeti še najmanj 7 krat toliko t. j. 595.700 ljudi za pomožne vojaške službe in službo v zaledju (poljedelstvu, industriji itd.). Po ljudskem štetju l. 1953 je bilo okoli 45% prebivalstva v Sloveniji aktivnega v poklicu, to se pravi sposobnega za delo ali vojsko. Če računamo isti procent, bi leta 1965 razpolagali s 765.900 sposobnimi ljudmi. Tako bi pri minimalni oboroženi sili, ki jo želi postaviti g. -k v Sloveniji, ostalo samo 85.000 za vse ostalo delo v državi (civilna prehrana, varnost, promet itd.). Poudarjam, da so v število prebivalstva všteti moški in ženske. Mislim, da je vsakomur jasno, da v Sloveniji ne moremo računati z zaposlitvijo vojnih ujetnikov v industriji, rudnikih in poljedelstvu, kot so to storili Nemci v zadnji vojni.

Koliko prebivalcev bi morala imeti Slovenija, da bi postavila maksimalno po gospodu —k predvideno vojsko, naj si pa bralec sam izračuna. Pisec tudi ne omenja, kje in s kakimi sredstvi bi se izdelalo ali nabavilo potrebno orožje in oprema: tanki, letala, ladje, podmornice itd., s kakimi sredstvi bi se uredila vojna letališča in luke, podmorniške baze itd., odkod bi se preskrbovali z ogromnimi količinami pogojskega materiala za moderna prevozna sredstva.

Nadalje podaja pregled malih držav po vsem svetu (med katerimi manjka Vatikanska država), ki naj bralcu pokaže in dokaže možnost obstoja samostojne slovenske države. Ker hoče članek obravnavati vojaško stran tega vprašanja, mislim, da je pri tem pozabljen bistveni moment: lega Slovenije, to je njen geografsko-strateški položaj. Ne bom se spuščal v primerjanje lege od pisca naštetih držav z lego Slovenije. Menim pa, da si bralec lahko zamisli, da je geografsko

strateški položaj slovenskega ozemlja, označen po svetovnih vojaških piscih kot Ljubljana gap, Throughway in podobno in čez katero gre germanski „Drang nach Süden“ in italijanski pohlep po delih Balkana, popolnoma drugačen kot pa na pr.: položaj Paragvaja, Albanije, kneževine Monaco ali pa kake afriške države.

Nadalje pisec navaja primer, kako je italijanska vojska v zadnji vojni „zasedla“ slovenske kraje in pravi: „Da je tedaj stala na meji slovenska narodna vojska številčno neprimerno šibkejša kot italijanska vojska, gotovo niti en Italijan ne bi stopil na slovenska tla. Dobro organizirana in izurjena slovenska vojska je najboljšje jamstvo za nedotakljivost naših meja.“ Ima prav, da ne bi niti en Italijan stopil na slovenska tla. Verjetno bi pa Italijani z avijonskimi bombami uničili vsa naša mesta, vasi in druge važne objekte. Tudi je pozabil, da kamor ni prišel italijanski okupator, tja je prišel nemški; in kako je ta postopal v samem začetku okupacije, mislim, da je še vsem v spominu. Kako bi pa šele postopal nemški okupator z našim narodom in v takšnem stanju bi ostali naši kraji, če bi mu bili nudili odločen odpor, kakor izgleda, da si ga je želel gospod —k; kako bi izgledala naša bela Ljubljana, če bi na cvetno nedeljo leta 1941 odvrгло nanjo svoj smrtonosni tovor 300 bombnikov, kakor so to storili nad Beogradom, si pa lahko vsam sam zamisli.

Mnogokrat je pravočasni strateški umik za končno zmago in dobrobit naroda koristnejši kot pa najbolj uporna in hrabra obramba na meji. Za tako stratejsko manevriranje je pa potrebno veliko večje ozemlje, kot je slovensko, ki meri komaj 150 km vzdolž in toliko počez in se še nahaja v kotu med dvema sovražnikoma. Da med zadnjo vojno ni prišlo do komunistične revolucije pod okupacijo, kljub začasnemu umiku jugoslovanske vojske iz Slovenije gotovo ne bi niti slovenski niti ostali jugoslovanski narodi izgubili toliko ljudi, niti ne bi bilo uničenega toliko narodnega premoženje, kot se je to zgodilo, in bi si po končani vojni veliko hitreje opomogli od vseh izgub. Nepremišljena uporna obramba na državni meji pa bi se zelo lahko spremenila v *narodni samomor*.

Še druge trditve gospoda —k bi se mogle zavrtniti. Omejil pa sem se le na najvažnejše v želji, da tako važno vprašanje ne ostane enostransko predstavljeno slovenski javnosti. Zavedati se moramo, da naša lepa Slovenije leži na zelo vihnem geografsko-strateškem prostoru, koder se križajo interesi velikih sil, ki se kljub vsem demokratskim besedam niso odpovedali pohlepu po naši zemlji. Dokazov zato je dovolj na razpolago tako na Koroškem kot na Goriškem. Tega so se zavedali tudi naši velmožje dr. Janez Evangelist Krek, dr. Korošec, dr. Žerjav in dr. Vošnjak, škofa dr. Jeglič in dr. Rožman in drugi, ki so delali na tem, da bi se slovenski narod povezal s svojimi južnoslovanskimi brati v močno in demokratično državo, ki bi mogla uspešno braniti interese vse države in vsakega posameznega naroda.

Postscriptum: Pričujoči članek je bil pripravljen, še predno je bil v rubriki „Kaj pravite?“ Svobodne Slovenije za 7. april objavljen odgovor g. M. J. na članek gospoda —k. Mislim, da ni prav, da se nekomu, ki je pod raznimi vplivi napisal članek z idejami, s katerimi se ne soglaša, očita pomanjkanje osnovnih pojmov in silno duševno revščino.

V članku ni na mestu očitek večini poklicnih častnikov, da so zapustili fante in može, ki so formirali vaške straže. Izgleda, da je pisec pozabil, da je v času nastanka vaških straž večina častnikov bila ali v vojnem ujetništvu ali pa v italijanskih internacijskih taboriščih. Ko so se slednji vrnili iz internacije, so pa večinoma izvršili povelje komandanta Slovenije, katerega je bil postavil tedanji minister in poveljnik kraljevske jugoslovanske vojske v domovini general Draža Mihailović, in odšli ali v ilegalo ali k vaškim stražam ter skoro vsi izgubili življenje v Grčaricah, Kočevskem Rogu in drugod. Le manjši del je odklonil izvršitev povelja, da bi se pridružil legalnim ali ilegalnim nacionalnim enotam in samo na te more leteti očitek gospoda M. J., da so vrgli puško v koruzo. Najmanjši del pa se je pustil zapeljati OFarski propagandi in se je pridružil partizanom.

EMIL COF

CERKEV V JUGOSLAVIJI

(Po knjigi A. Galter-A. Kindermann: Rdeča knjiga preganjane Cerkve — priredil Pavel Slapar)

(Nadaljevanje)

Cerkve

Spomenica jugoslovanskih škofov decembra 1952 navaja: „Res je, da so cerkve še odprte; a nekatere n. pr. trapistovska v Delibašinem selu pri Banjaluki, so bile kljub umetniški pomembnosti za določen čas spremenjene v žitna skladišča ali skladišča za poljedelsko orodje. Monumentalna cerkev sv. Jožefa v Ljubljani je bila katoličanom vzeta in izročena starokatoličanom, ki imajo v mestu zelo malo privržencev. Pozneje je bila spremenjena v filmski studio.

(Knjiga imenuje cerkev sv. Jožefa umetniški biser. To ne bo držalo. Umetniški biser je križanska cerkev, ki je bila katoličanom odvzeta in pozneje izročena starokatoličanom.)

Križi in svete podobe na javnih potih in cestah so bile odstranjene, ne da bi bilo mogoče povzročitelje te profanacije odkriti. Podobno se je zgodilo s kapelami in znamenji v Sloveniji in drugih deželah. Velika in lepa cerkev presvetega Odrešenika na Reki je bila v začetku novembra 1949 neko noč podminirana in s tem občutno poškodovana. Na podoben način je bila demolirana karmeličanska cerkev na Selu pri Ljubljani. (Opomba: Cerkev je bila zaradi razširjene ceste in povečanega prometa sploh odstranjena.) Enako čudovito lepa kapela na gori Kalvariji pri Reki. Po naših informacijah je bilo v Banatu porušenih več cerkva. Mnoge javne cerkve, ki so spadale k sestrskim redovnim hišam, so bile nasilno

zaprte. Cerkev Naše ljube Gospe na Ptujski gori, zelo obiskana božja pot v mariborski škofiji, je bila proti volji cerkvenih predstojnikov spremenjena v muzej.

Civilne oblasti ne dajo nobenega dovoljenja za gradnjo novih cerkva. Dovoljenje ni bilo dano v Osjeku, Biroljku pri Sinju, Novem selu pri Rakovici in na mnogih drugih krajih. Dovoljenje za popravo starih je izredno težko dobiti.

Cerkev je poleg tega utrpela neizmerno škodo z razlastitvijo mnogih samostanov, verskih šol, župnišč, cerkvenih hiš itd.

Sprva — a samo začasno — sta bili za cerkvene potrebe dani na razpolago ena ali dve sobi, dočim je bil ostali del poslopja spremenjen v uradne prostore za policijo in urade za komunistične organizacije.

Največji obseg je imela zaplemba cerkvenih posestev v Bosni in Hercegovini. Če bi imeli vse statistične podatke za zaplenjena ali razlašena cerkvena poslopja, bi videli, da gre za vrednost več milijard dinarjev. Te udarce je prejela Cerkev s prav posebnim namenom, da bi njeno delo praktično onemogočili ali vsaj skrajno otežkočili.

O župnih arhivih pravi omenjena spomenica: „Krstne, mrliske in poročne matice so bile cerkvi 1946 odvzete. Državne oblasti so si prisvajale kontrolirati knjige, ki so bile po 9. 5. 1946 za notranjo porabo ponovno uvedene. Stare župnijske matice Cerkvi niso bile vrnjene, čeprav je bilo obljubljeno, da se bo to najkasneje do 1951 zgodilo.“

Preganjanje duhovnikov in hierarhije

Režim je sprva poskušal duhovnike pridobiti za „sodelovanje“. S tem se nameravajo — tako se je zagotavljalo — odstraniti ovire, ki obema strankama otežujejo izvajanje njunih nalog. V resnici naj bi pa duhovniki postali orodje za utrjevanje komunizma.

Temu namenu so služile — kot znano — needinosti med duhovniki. Tako so komunistični oblastniki poskušali in še poskušajo tudi v Jugoslaviji zanesti nasprotje med višjo in nižjo duhovščino: izraz je v smislu razrednega boja izstopen z izkoriščevalci in izkoriščanci.

Zoper duhovniško strnjenost je morala partija kmalu uporabiti drugo orožje. Komunisti so poskušali ljudstvo prepričati, da ima odpor duhovnikov zoper režim zgolj materialne vzroke, posebno zaradi agrarne reforme, katere se Cerkev kot kapitalistična ustanova na vso moč otepa. Izdani so bili različni ukrepi zoper duhovnike. V nekaterih krajih duhovnik ni dobil živilskih in oblačilnih kart, ki so bile v Jugoslaviji do jeseni v veljavi. Brez posebnega dovoljenja oblasti ni bilo mogoče izvesti nobene nabirke za cerkev in cerkvene namene. Popolnoma prepovedano je bilo nabiranje milodarov beraškim redovom. Duhovniki so bili poleg tega vedno na milost in nemilost izročeni policiji in v organiziranih napadih brez zaščite.

1945 je bil izdan ukrep, po katerem je bil vsak duhovnik dolžan zaprositi za „obratno dovoljenje za izvrševanje dušnega pastirstva“. Samo

v Sloveniji kakih sto duhovnikov ni dobilo dovoljenja, medtem ko so morali drugi zelo dolgo nanj čakati.

Meseca junija in julija je bilo zaprtih mnogo duhovnikov in katoliških laikov. Na podlagi obtožbe sodelovanja s prejšnjimi vladami so prišli pred vojaška sodišča in bili v mnogih primerih na smrt obsojeni.

Protj duhovnikom so bile naperjene najbolj neverjetne obtožbe. V glavnem pa je šlo vedno za to, da bi bili označeni kot sovražniki ljudstva, fašisti, reakcionarji in izdajalci. V očeh tožnikov so bili vsi, kj niso simpatizirali s komunizmom, izvržki ljudstva in njegovj izdajalci.

Katoliški škofje so to krvavo preganjanje ožigosali v pastirskem pismu 20. 9. 1945. V njem se glede na zatiranje duhovnikov in sodno prakso glasi: „Strašna usoda mnogih duhovnikov nas boli in nam daje misliti. Že med vojsko jih je veliko padlo; ne v bojih in vojskovanju, ampak po obsodbi civilnih in vojaških oblasti. A tudi po končanih vojnih dejanjih smrtne obsodbe med katoliškimi duhovniki niso prenehale.

Izgube znašajo danes — po naših podatkih — 243 mrtvih, 169 jetnikov v ječah in koncentracijskih taboriščih, 89 pogrešanih; skupaj 501 žrtev.

K temu se prišteva še umor 19 bogoslovcev, treh redovnih bratov-laikov in štirih redovnih sester.

Takega števila ne pozna zgodovina balkanskih dežel več stoletij. Najbolj boleče za vse te in za stotine ter tisoče drugih pa je to, da jim ni bilo dovoljeno (kar v civiliziranih deželah tudi najhujšim zločincem ni zabranjeno) v zadnji uri prejeti verska tolažila.

Sodišča, ki so obsodbe izrekla, so postopala sumarično. Obtožencem v večini primerov do začetka razprave obtožnica ni bila znana. Proti naravi sodnega postopka jim je bil zagovor zabranjen, to se pravi možnost, da bi navedli priče in dobili v pomoč odvetnika.“

21. 8. 1945 je bil v Ljubljani otvorjen proces v odsotnosti zoper mons. Gregorja Rožmana zaradi „kolaboracije“. Zaključen je bil 28. 8. z obsodbo nadpastirja na 18 mesecev ječe, izgubo državljanskih pravic na 10 let in zaplembo vsega imetja. (Zdi se, da ni točno. Ne 18 mesecev ječe, marveč 18 let prisilnega dela je sodišče prisodilo škofu.)

Takoj po vkorakanju komunistov v Zagreb je izginil na misteriozen način mons. Jožef Carević, poprej škof v Dubrovniku. Nekaj časa pozneje so našli kmetje na dnu nekega vodnjaka več preperelih trupel. Iz ostankov oblek so domnevali, da je bil med njimi tudi omenjeni škof.

15. 5. 1945 je bil zaprt mons. Ivan Šimrak, škof v Križevcih za katoličane bizantinskega obreda, na podlagi obtožbe, da je nasprotoval osvobodilnemu gibanju in komunističnim silam. 28. 6. je bil obsojen na smrt. V dveh mesecih ječe so ga tako obdelovali, da je neozdravljivo obolel. Nekaj mesecev po prevozu v bolnišnico v Zagreb je umrl.

Mons. Jožef Srebrnič, škof iz Krka, je bil 18. 4. v svojem dvorcu aretiran in interniran v neki gorski vasi 6 km od Crikvenice.

Mons. Ivan Šarić, škof iz Sarajeva, je v aprilu 1945 pred prihaja-

jočimi komunisti pobegnil v Avstrijo in vzel s seboj na raku bolnega škofa iz Banjaluke, mons. Jožefa Garića. Ker komunisti svojega srda niso mogli znesti nad škofom, so se tem bridkeje maščevali nad njunima škofijama. 1946 je štel Sarajevo približno 50.000 katoličanov manj kot 1939; mnogi so najbrž bežali na Hrvaško, a je dovolj znakov, ki govore za to, da so jih 10.000 od teh pobili komunisti. Namen je bil očitno, da bi katoliško Cerkev v Bosni iztrebili. Od 62 duhovnikov, ki jih je bilo 1939, jih je 1946 izginilo 36; 9 jih je bilo (večinoma brez procesa) umorjenih, 9 zaprtih in ostali so pobegnili. Približno polovica župnij je bila brez dušnih pastirjev. Semenišča so bila ukinjena ali zasedena, katoliške šole in dobrotelne ustanove za otroke so bile zaprte; tisk je umolknil. Kmalu je bil tudi generalni vikar mons. Anton Buljan zaprt, po dvimesečni trdi ječi prepeljan v Zagreb in postavljen pod strogo policijsko nadzorstvo.

Nič manj ni bila prizadeta škofija v Banjaluki. Rezultat komunistične vlade je bil v kratkem ta, da je bila polovica župnij brez duhovnikov; šole in karitativne ustanove, izvzemši eno bolnišnico, so bile odvzete. Katoliško prebivalstvo je padlo od 130.000 na približno 40.000. Od duhovnikov jih je bilo 7 brez procesa umorjenih, 6 zaprtih, 9 jih je pobegnilo. Mons. Garić je spričo tega razdejanja 30. 6. 1946 v Gradcu umrl.

Naj navedemo samo nekaj epizod komunističnih nasilij v prvih letih režima. Izčrpno in dokumentirano poročilo se nahaja v „La civiltà cattolica“ 1946, III, 318—324; 1954, I, 716—730; II, 105—120.

Višek je doseglo preganjanje v tem obdobju z nad vse žalostnim procesom — tako ga je imenoval Pij XII. — zoper zagrebskega nadškofa mons. Alojzija Stepinca, ki je bil septembra 1946 zaprt. Režim je najprej poskušal zlomiti odpor mons. Stepinca na „vljuden način“. Vabili so ga, naj bi se udeleževal „ljudskega slavlja“. Nato so uporabili bolj surove metode s tem, da so ga v tisku napadli kot „vojnega zločinca“ — in da so ga mesec dni po vkorakanju Titovih čet v Zagreb za 15 dni zaprli.

Proti njemu so nahujskali najete morilce, ki naj bi ga v novembru 1945 napadli, ko je bil na poti, da bi posvetil novo cerkev. Medtem ko je divjalo preganjanje zoper duhovnike in vernike, je mons. Stepinac kot predsednik episkopata zoper komunistična nasilstva izdal pogumna pastirska pisma 24. 3., 20. 9. in 27. 2. 1946. Ta pisma so zapečatila nadškofovo usodo.

Proces se je začel 30. 9. 1946. Bil je voden po naprej določenem načrtu zaradi političnih prekrškov, ki jih škof sploh zagrešil ni. Prišlo je mnogo obremenjevalnih, a skoro nobena razbremenilna priča, ker so bili v dneh od 21. do 30. 9. vsi zaprti, ki bi bili mogli v nadškofovo korist kaj izjaviti.

Med obravnavo je mons. Stepinac v ozračju, ki mu je bilo sovražno, zavrnil vse točke obsodbe. Čeprav se sodišču ni posrečilo, da bi utemeljilo le eno točko obtožnice, je bil nadškof 13. 10. 1946 obsojen na 16 let prisilnega dela in na izgubo državljanskih pravic za nadaljnjih 5 let. (Prim. dokumente pri Fiorello Cavalli, „Il processo dell'Arcivescovo di Zagabria, Rim 1947“).

Kmalu po procesu je izjavil maršal Tito pred skupščino v Zagrebu: „Očita se nam, da smo obsodili Stepinca, da bi se ga iznebili. Ko je mons. Hurley, papeški zastopnik, prišel k meni, sem mu rekel: Vzemite in odstavite ga od službe, sicer ga bomo zaprli. Mi smo čakali nekaj mesecev, preden smo to storili.“

Te besede potrjujejo tole: S tem, da so zadeli Stepinca, so hoteli ostale škofo uplašiti, da bi bili dostopni zahtevam vlade. Na tej poti je jugoslovanski režim prednjačil pred vsemi drugimi „ljudskimi demokracijami“. Bil je uvod za vrsto drugih, še žalostnejših procesov. Upravičeno je mogel Stepinac pred sodiščem reči: „Moja edina osebna krivda je v tem, da v zahtevah komunizma, ki danes obvlada vso deželo, nisem popustil.“

Stepinčev proces ni edino preganjanje v Jugoslaviji, ampak je samo ena od zlobnih epizod. Drugi proces se je vršil 1948. — 22. 4. je bil zaprt škof iz Mostarja mons. Peter Čule in v juliju obtožen „kolaboracije z ustaškim režimom“. Bil je postavljen pred sodišče. Prekršek je bil tako netočno formuliran, da se je bilo treba — če naj se nadalje vzdržuje — zateči h krivim pričam. Mons. Čule je vse zavrnil in svojim sodnikom izjavil, da se samo zato nahaja na zatožni klopi, ker je kot škof branil pravice Cerkve in vere. To je pravica — tako je rekel — ki jo tudi ustava priznava. Bil je kljub temu obsojen na 11 let ječe. Njegov tajnik Matija Nuić je plačal to, ker ni hotel pričati zoper škofa, z obsodbo na 8 let ječe (18. 7. 1948). Mons. Čule je bil po enem tednu zapora v aprilu 1951 premeščen v taborišče za prisilno delo. Pri transportu je bil ob železniški nesreči ranjen.

Po letu 1945 so napade na škofo in duhovnike — čeprav ne s smrtnim izidom — neprestano spremljala sramotenja. Predstavljala so spremljavo „spontane ljudske reakcije“ k zatiralnim ukrepom vladnih mest zoper Cerkev in duhovnike. Neštevilni so v zgodovini preganjanj v Jugoslaviji primeri nestrpnosti, fanatizma in nevljudnega vedenja nasproti duhovnikom pri izvrševanju bogoslužnih dejanj. Pri napadih so se posebno odlikovali časopisi: „Politika“ (Beograd), „Slovenski poročevalec“ (Ljubljana) in „Vjesnik“ (Zagreb). O tem bi lahko napisali celo knjigo. Metali so v duhovnike pri maši gnila jajca, prekinjali pridige in napadali škofo na vizitacijskih potovanjih. Komunistični propagandisti so s posebnim veseljem mazali zidove z napisi: Popovi-lopovi; opatice-švercerice.

VETRINJSKA TRAGEDIJA

knjiga, ki jo v kratkem izda ZDSPB., spomenik našim pobitim,
ob petnajstletnici.

P A B E R K I

V Meddobju, štev. 3/4 je Martin Jevnikar podal pregled Slovenske knjige v letu 1959. Med drugimi deli partizanskih avtorjev odn. pisateljev, živčih v domovini, navaja tudi roman Vladimirja Kavčiča z naslovom Ne vračaj se sam. Takole ugotavlja Jevnikar:

„Kavčič je doslej navadno opisoval partizansko delovanje. V tem romanu pa se je lotil domobrancev. Prvič se je zgodilo, da je nekdo doma opisal vračanje domobrancev s Koroškega in njihovo tragično usodo. Priказal jih je na vlaku, kako so zaklenjeni v vagone in prepričani, da jih vozijo Angleži v Italijo. Po pokrajini, ki jo morejo spoznati skozi ozka okna, pa razočarani ugotovijo, da so jih prevarali in da jih čaka drugačna usoda, kakor so jo upali. Tomo, njegov brat Vili in sovaščan Aleš skočijo iz vlaka, toda Vilija pri skoku zadene partizanska strojnica in ga težko rani. Brat in Aleš si ga naložita na zasilno nosilnico in začne se pretresljivo in nevarno romanje proti domu. Vili trpi nečloveške muke, nosača sta utrujena do onemoglosti. Končno ga le prineseta domov, a tu mu ne morejo pomagati, ker se ne upajo poklicati zdravnika, da bi ne izdali Toma, ranjenca in sebe. Po nekaj dnevih Vili umrje v strahotnih bolečinah, oče in brat pa ga skrivaj pokopljeta ob gozdu. Aleš odide v Avstrijo, Tomo se skriva doma, toda primejo ga in zapro. Deležen je amnestije, vrne se domov, a duševno zlomljen. Postane čudak in se rajši klati po gozdovih, ljudje pa beže pred njim.

Poleg te zgodbe imamo še eno, ki jo je pisatelj postavil na začetek. Partizanski poročnik Milan Rakovčan je imel že pred vojno rad Tomovo sestro Heleno. Ker je postal partizan, se je razmerje med njima nekoliko skalilo, čeprav se ni prelomilo. Do tega je prišlo šele po vojni, ko ga je prišla Helena prosit, naj posreduje za njenega zaprtega brata. Poročnik ji nerad obljubi, ugotovi pa, da se je Helena postarala in da je zelo kmečka. Naslednji dan ga povabi prijatelj Mijatović na večerjo in ko mož odide, mu nepričakovano zapelje ženo. Nekaj dni pozneje vzame zvečer v roke samokres, ga odklopi, se nasloni nanj in samokres se sproži ter ga ubije.

Roman hoče biti po vsej sili moderen, zato je pisatelj zgodbo razbil v pripovedovanje tekočih dogodkov in poseganje nazaj. Vse razmišljanje nastopajočih ljudi je dal natisniti z ležečimi črkami, da se že na zunaj loči od ostalega pripovedovanja. Teh razmišljanj je dosti, včasih se prav vidi, da so narejena in prisiljena.

Nosilec zgodbe je Tomo, ki je bil že pred vojno robat in neurejen človek. K domobrancem je šel zato, ker je tako želel oče, torej ne iz prepričanja. Kaj je točno delal kot domobranec, ne vemo, znano je le, da je bil šofer pri Gestapo in vozil zapornike na postajo. Na vsak način je imel obteženo vest in to ga je po oprostitvi grizlo in strašilo.

Roman pisatelju ni uspel. Ljudje so premalo izdelani, pa naj bo to Tomo, Vili, Helena, oče, Aleš ali Milan. Usoda domobrancev je le rahlo nakazana. Vse je podano na tak način, da bi namesto domobrancev v spre-

menjenih razmerah lahko nastopali tudi partizani. Milanova zgodba ne spada v ta okvir, ker sploh ne posega v ostalo dejanje. Njegova smrt je neverjetna. Tudi njegovo ravnanje s prijateljevo ženo je premalo utemeljeno. Tomo ni ves pojasnjen. Bolj se je poglobil pisatelj vanj šele po povratku iz ječe, ko začne nenadoma tajiti Boga in se sploh čudaško vesti. Zelo dobro in naravnost pretresljivo pa je podano vse, kar je v zvezi z Vilijem, ki je še na pol otrok. Njegov povratek domov, umiranje in pokop so plastično naslikani.

✱

Enrique Martinez Codo je v argentinskem katoliškem tedniku Esquiú objavil članek o Alžirski stvarnosti, v katerem pravi tudi tole:

Ena izmed tragičnih posledic sodobnih revolucionarnih vojska je popolna nemoč civilnega prebivalstva spričo bojnega meteža. V tem načinu vojskovanja (ki so ga kremeljski strategji izpeljali do vrhunca), ki ne pozna ne zaledja niti bojne črte, je prebivalstvu popolnoma onemogočen umik ali pobeg, kakor so ga poznali v starem načinu vojskovanja. To se je dogajalo v Grčiji, na Koreji, Indokini, Malaziji in trenutno v Alžiru.

Od vsega začetko alžirskega upora v novembru 1954 se je tako mestno kakor podeželsko prebivalstvo — obojno pa popolnoma oddaljeno od spora, ki ga je povzročila FLN — Fronta narodne osvoboditve — znašlo sredi najbolj krvavih nasilstev in najbolj surovega terorizma, ki hoče z ustrahovanjem in surovo silo doseči zmago načel, katerih ne more na drug način napraviti sprejemljive vsemu prebivalstvu. Statistike dokazujejo zgovorno, da uporniki pobijejo deset in več muslimanov na vsakega Evropejca in da prav isto razmerje velja tudi za izropano imetje.

Pogosto so se dogajali primeri, ko so velike skupine muslimanov brez vsakega prigovarjanja s stra ni Francozov ali pod njih vplivom združile svoje moči in tako ustvarjale domobranske oddelke, s katerimi so potem zavračale napade FLN. A ta način samoobrambe ni bil zadosten. V drugih primerih so prebivalci muslimani poiskali zavetja, potem ko so zapustili svoje domove in vasi, v bližini vojaških postojank in francoskih utrjenih položajev.

✱

Opomba: Namesto FLN beri OF, namesto muslimani beri Slovenci, namesto francoske vojaške postojanke beri kdor koli, ki je pokazal vsaj malo dobre volje, da bi v duhu mednarodnega prava zaščitil Slovence. In zaključil boš: kar naj bi bilo še napaka v letih med drugo svetovno vojno, je v meddobju med slednjo in bodočim kaosom, ki se mu bližamo, najna zgodovinska utemeljena potreba.

✱

Truman je ob incidentu z avionom U-2 napisal daljši članek, ki ga je objavil tukajšnji vodilni dnevnik La Prensa. Bistvene točke tega članka so:

„V teh petnajstih letih od konca najbolj krvave vojne v zgodovini dalje je večino ovir za dosego svetovnega miru postavil Kremelj, kjer imajo mojstri in zarotniki uporov, špijonaže in napadalnosti svoj glavni stan.

Trije predsedniki Združenih držav so morali potovati na razgovore z ruskimi diktatorji z namenom, da bi dosegli sporazum in vzpostavili sodelovanje na osnovah mirnega sožitja. Važni dogovori so bili sklenjeni, a na žalost tudi takoj bili prelomljeni v posmeh vsem danim obljubam, predvsem pa vsem upanjem v nov svet, ki smo ga skušali ustvariti. Slehera svetovna kriza, ki smo jo od tedaj preživeli, je bila porojena in vodena iz Rusije. Tudi „mrzla vojna“ je ruski proizvod. „Rekord“ ruskih izdaj in viharjev nad narodi, ki žele ostati svobodni, nima primere v vsej zgodovini. Zadosti je, da samo pogledamo, kaj je Kremelj napravil na Poljskem, Češko-Slovaškem, Bolgarskem, Romunskem, Madžarskem.“

„Upam, da Hruščov in kremeljski mogotci ne bodo pozabili, da je bila ameriška pomoč tista, ki je prispevala k rešitvi ruskega naroda izpod tujega jarma. In mislim da je prišel čas, da jih ponovno na to spomnimo.“

„Po sestanku v Potsdamu s Stalinom, Churchillom in Attlejem sem odklonil nadaljne vrhunske konference med poglavarji držav, dokler bom predsednik. Imam namreč malo vere v takšne vrhunske konference, ki naj bi služile reševanju problemov, ki nas ločijo od komunističnega sveta. Dejstvo, da Rusi niso izpolnili dogovorov v Jalti in Potsdamu, je pokazalo ves nesmisel takšnih konferenc med poglavarji držav. Medtem ko je Stalin preziral svečano prevzete obveznosti in slovesno dogovorjene, je hkrati hotel vsiliti svobodnemu svetu svojo voljo. Hruščov je ob nedavnem obisku spet hotel potvarjati zgodovino, ko je dejal, da je s smrtjo Roosevelta bilo konec novih odnosov med USA in ZSSR. Resnica pa je, da je že nekaj časa pred Rooseveltovo smrtjo Rusija sama otežkočala odnose med obema našima narodoma. Mnogo prej, preden je Roosevelt napravil žalostno potovanje v Jalto, je že izrazil v razgovoru z nekaterimi med nami dvom o ruskih namenih. Po povratku sva se srečala tik pred zasedanjem združenega kongresa, kjer naj bi poročal o Jalti, pa mi je izrazil svojo bojazen o Stalinovem zadržanju in ruski vlogi v bodočnosti.“

„Razlika med Vzhodno Nemčijo in Zahodno je razburjajoč faktor za Hruščova in njegovo vojaško kliko. Ne drznejo si namreč povedati svojemu ljudstvu, kar ves svet ve: v čem obstaja razlika.“

Je razlika med suženjstvom in svobodo. In ni boljše primere za razliko, med suženjstvom in svobodo, kakor v tem, kar je japonsko ljudstvo moglo napraviti z našo pomočjo, in pa v onem, kar bi Rusi hoteli vsiliti Japoncem, ako bi jim dovolili vmešavanje in razdelitev na dvoje, kakor je bilo to storjeno v Nemčiji.

Izkušnje z Rusi v zvezi prelomitve dogovorov o svobodnih volitvah na Poljskem, Madžarskem, Bolgarskem in Romunskem so nas tudi izučile, da se nismo več združili z njimi, ko je bilo treba sklepati mirovno pogodbo z Japonsko.“

*

Opomba: Po jaltskih dogovorih so bile predvidene svobodne volitve v Jugoslaviji. Morda bomo čez nekaj let doživeli, da bo med državami, ki trpe za železno zaveso, našeta redno tudi Jugoslavija in z njo naša Slovenija.

IZ POROČILA UPRAVE „VESTNIKA“ od 6. marca 1960 do 10. junija 1960

Zaradi prezaposlenosti in bolehnosti prejšnjega upravnika g. Danila Havelke, ki je sam prosil za razrešnico, je konzorcij Vestnika naprosil Janeza Kralja, da prevzame upravo.

Upravo sem prevzel dne 6. marca 1960 in skušal po svojih močeh nadaljevati delo svojega predhodnika. Iz dopisov v arhivu iz U.S.A. sem razbral o nezadovoljnosti tako Zvežinega odbora kakor tudi naročnikov radi pozne dostavitve naše revije. Skupno z novim urednikom g. Rantom sva skušala te napake odstraniti, kar se nama je deloma že posrečilo; upam, da bo v bodoče stvar tekla brez nevšečnosti v korist naši skupni stvari.

**Blagajniško poročilo g. Havelke dne 6. marca 1960
ob prevzemu novega upravnika:**

Dohodki:

Nakazila pomožne uprave pri gl. odboru ZDSPB iz U.S.A.	80.328.70
Vplačila vseh naročnikov vseh dežel tudi Argentine	15.016.60
Nabrano za tiskovni sklad	251.—
Mecenski dar	500.—
Izposojnina pri upravniku	7.500.—
Storno	649.40
Dohodki skupno pesov	104.245.70

Izdatki:

Tiskarna	73.388.—
Nakup pisalnega stroja (inventar)	7.500.—
Štampiljke, pisarniške potrebščine, poština in drugo	10.611.90
Vračilo upravniku	7.500.—
Za storno	649.40
Izdatki skupno pesov	99.649.30
Dohodki pesov	104.245.70
Izdatki pesov	99.649.30
Saldo	4.596.40

Finančno poročilo od 6. marca 1960 do 10. junija 1960**Dohodki:**

1. Saldo prenos	4.596.40
2. Naročnine za revijo iz Argentine in drugih držav razen U.S.A. in Kanade	9.004.—
3. Vplačila pomožne uprave pri glavnem odboru Zveze na račun poslane revije, v marcu dolarjev 100.—	8.120.—
v aprilu dolarjev 100.—	8.180.—
4. Naročnina g. škrjanca U.S.A. dolarjev 7.50	595.—
Skupno pesov ...	30.495.40

Izdatki:

1. Račun tiskarne za revijo števil 3-4, 5 in 6	24.640.—
2. Poština	1.853.—
3. Pisarniške potrebščine, zavojnina	313.—
4. Nagrada za 108 urno delo ge. Martinčičevi pri odpremi naklade (števil 3-4, 5 in 6)	2.376.—
Skupno pesov ...	29.182.—
Dohodki pesov	30.495.40
Izdatki pesov	29.182.—
Saldo 10./VI/1960	1.313.40

Odposlano je bilo skupno številka 1/2, 3/4, 5 in 6 od 6. marca 1960 do 10. unija 1960:

v U.S.A. navadno priporočeno	1.160 izvodov	in 30 po letalski pošti
v Kanado " "	650 "	in 22 po letalski pošti
v Avstrijo " "	84 "	
v Francijo " "	80 "	
v Italijo " "	200 "	
v Anglijo " "	44 "	
Skupno	2.270 izvodov	

(ali 567 izvodov vsake številke).

Vestnik izide v nakladi 1.200 izvodov mesečno.

V arhiv se redno odvaja 20 izvodov mesečno.

V Argentini in po ostalih južno-ameriških državah je bilo v istem času razposlanih 2.241 izvodov revije (odn. 561 izvodov povprečno).

Buenos Aires, 10. junija 1960.

Upravnik Janez Krajc

DSPB v Argentini je izdalo ob 15-letnici spominski album dveh plošč Junakom v spomin. Obe plošči, na katerih pojejo domobranci, živeti v Argentini, sta na prodaj v upravi Vestnika, dalje pa tudi pri vseh običajnih prodajalcih plošč. Naročniki izven Argentine naj jih pismeno naroče pri upravi Vestnika. Cena 240 pesov brez poštnih stroškov.

Za 19. junija je DSPB naprosilo svojega kurata g. Jožeta Guština, naj bi v slovenski kapeli na Ramón Falconu 4158 opravil Requiem za vse padle v drugi svetovni vojni. Isti dan naj bi bilo tudi predavanje strokovnega načelnika Radivoja Riglerja pod naslovom „Ali je bil neizogiben naš zlom leta 1941?“ Tako bi bila vsem borcem in njih prijateljem ter somišljenikom dana možnost, da skupaj pomolijo za pokoj pokojnih, obenem pa tudi, da se zberejo na sestanku.

Zaradi odsotnosti g. kurata Guština je molitve opravil direktor Orehar. Reši me pa so peli Ivan Rode, bogoslovec Jernej Rode in učitelj I. Selan. — Predavanju je prisotvovalo lepo število rojakov, ki so

g. Riglerja nagradili s toplim odobravanjem.

Takšna snidenja bi morala biti večkrat, kajti le tako, da se pogosto vidimo med seboj, si bomo znali dovolj jasno potrditi medsebojno pripadnost in povezanost v istih ciljih.

Kakor javlja odbor DSPB, je predvideno, da bo Radivoj Rigler obiskal posamezne slovenske centre v Velikem Buenos Airesu ter ponovil predavanje za vse tiste, ki se iz enih ali drugih razlogov niso mogli udeležiti sestanka 19. junija na Ramón Falconu v Slovenski hiši. Kraj in datum poedinah krajevnih sestankov bo objavljen kasneje.

DSPB bo priredilo veselico v prostorih kluba Excelsior v Santos Lugares najprej 13. avgusta in potem 15. oktobra. Na obeh veselicah bo poleg družabnosti same poskrbljeno tudi za posamezne zabavne in glasbene točke, sodeloval pa bo orkester Moulin Rouge. — Čim večja bo udeležba, tem lepše bo in tako bomo vsi prispevali v društvene namene. Zato — ne pridite sami, ampak pripeljite prijatelje in znanca.

UREDNIKOV BUNKER

Ustanovitelj „Vestnika“ pokojni svetnik Karel Škulj je pred leti posodil črne bukve, vendar si ni zabeležil ime izposojevalca. Zato prosi uredništvo dotičnega, naj bi knjigo čim prej mogoče dostavil ali v upravo Vestnika na Ramón Falcón 4158 ali pa g. Ediju Škulju.

Tragedija balkanskega orla. Avtorju članka sporočamo, da bi bilo umestno članek prihraniti za julijsko številko 1961, ko bo petnajstletnica smrti, ker je za letošnjo julijsko številko prišel prepozno.

Album plošč Junakom v spomin, ki ga je izdalo DSPB v Argentini, je na prodaj na upravi Vestnika in pri običajnih prodajalcih.

Poročila o spominskih prislavah v USA in Kanadi bodo objavljena v prihodnji številki, ker do zaključka še niso dospela.

Klub Excelsior — Santos Lugares

DRUŽABNA PRIREDITEV

13. AVGUSTA

Prireja DSPB — Buenos Aires

Sodeluje Moulin Rouge

Vsebina: Epilog (Fr. Gr., USA) — Letošnje spominske proslave (Lanus, Buenos Aires) — Odločna beseda o komunizmu (G. J., Argentina) — Avgust pred leti — Pobje Brecljevih v žapužah — Večni krog resnice (R. J.) — Vojna in politika (Emil Cof) — Cerkev v Jugoslaviji (P. Slapar) — Paberki — Iz uprave in društva.